

КРИТЕРІЇ ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Степаненко Оксана Іванівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку і оподаткування

*Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Домінантним вектором інвестиційної політики держави та одним із визначальних чинників розвитку економіки більшості країн є ефективне залучення іноземних інвестицій. Зміни, які відбулися в економічному та правовому середовищах України, сприяли поліпшенню умов функціонування для господарюючих суб'єктів і, як наслідок, збільшенню їх ділової активності в сферах міжнародної торгівлі, іноземного інвестування, трансферу технологій.

Більшість підприємств має у своєму розпорядженні тимчасово вільні грошові кошти, які може інвестувати в окремі об'єкти різних галузей економічної діяльності. У процесі управління інвестиціями основна увага акцентується на виборі та реалізації найбільш ефективних форм реальних і фінансових інвестицій з метою забезпечення високих темпів розвитку, розширення економічного потенціалу. В широкому розумінні, інвестиційна діяльність включає в себе, крім інвестування, також його супроводження, тобто, забезпечення віддачі, шляхом контролю за вкладеннями і використанням інвестицій, участі в прийнятті рішень та впливу на них. Під інвестиціями розуміються грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Поняття «інвестиції» трактується як взаємозв'язок витрачання ресурсів та одержання результату. Але при цьому, результат повинен бути достатнім для відшкодування інвестору понесених витрат і забезпечення приросту капіталу.

У відповідності до норм П(С)БО 12 [1], *фінансові інвестиції* являють собою активи, які утримуються підприємством з метою: 1) отримання доходів від їх утримання у вигляді відсотків або дивідендів; 2) набуття вигідних взаємовідносин із об'єктом інвестування, або здійснення контролю над його діяльністю; 3) зростання вартості капіталу внаслідок зростання вартості здійснених інвестицій. Таким чином, причинами, через які підприємство здійснює фінансові інвестиції, можуть бути: оптимізація оподаткування; можливості отримання матеріальних і нематеріальних ресурсів; розвиток ділових стосунків; поліпшення кредитоспроможності; усунення конкурентів.

Залежно від терміну, впродовж якого інвестор має намір утримувати фінансові інвестиції, їх поділяють на *поточні та довгострокові*.

Інвестиції класифікують як поточні, якщо інвестор має намір та можливість утримувати їх протягом дванадцяти місяців від дати придбання. Відповідно, довгостроковими є інвестиції, які утримуються більше зазначеного терміну. Якщо між інвестором та об'єктом інвестування в результаті здійснення інвестицій встановлюється такий характер відносин, який дає змогу одній стороні (інвестору) суттєво впливати на господарську або фінансову діяльність іншої (об'єкта інвестування), чи контролювати її то здійснені інвестиції класифікуються як *інвестиції пов'язаним сторонам*. Якщо ж здійснена інвестиція жодним чином не впливає на відносини між сторонами, то її розглядають як *інвестиції непов'язаним сторонам*.

Фінансові інвестиції, в залежності від впливу на об'єкт інвестування, поділяються на дві групи, тобто інвестиції, які засвідчують: *відносини позики та відносини власності*.

До першої групи відносяться інвестиції, які здійснюються шляхом придбання ліквідних (боргових) цінних паперів і передбачають зобов'язання емітента сплатити кошти у визначений строк. При здійсненні таких інвестицій передбачається отримання доходу у вигляді відсотків від використання тимчасово вільних коштів. Вони зазвичай характеризуються такими показниками: 1) фіксована номінальна вартість, за якою здійснюватиметься їх погашення; 2) визначений строк погашення; 3) встановлений розмір відсотків, які будуть нараховуватись, виходячи з номінальної вартості боргових цінних паперів. Облік таких інвестицій здійснюється за методом ефективної ставки відсотка, який передбачає нарахування амортизації дисконту або премії, тобто, розподіл різниці між вартістю придбання та номінальною вартістю боргових цінних паперів на періоди утримання фінансової інвестиції.

До фінансових інвестицій, що забезпечують підприємству право власності, належать інвестиції, які здійснюються шляхом придбання акцій або часток інших господарюючих суб'єктів. Такі інвестиції засвідчують участь їх власника у статутному капіталі, надають йому право на участь в управлінні емітентом і отримання частини прибутку у вигляді дивідендів. Інвестиції, які засвідчують відносини власності обліковуються за методом участі в капіталі, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. Узагальнена облікова класифікація фінансових інвестицій наведена на рис. 1.

Одним з критеріїв визнання фінансових інвестицій є їх достовірна оцінка. Усі інвестиції, придбані за грошові кошти, первісно оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за їх собівартістю, яка включає: ціну придбання, комісійні винагороди брокерам, збори, обов'язкові платежі й інші витрати, які безпосередньо пов'язані з

придбанням. Собівартістю інвестицій, здійснених в обмін на цінні папери власної емісії, є справедлива вартість переданих цінних паперів. Собівартість інвестицій, здійснених в обмін на інші активи, прирівнюється до справедливої вартості переданих активів, бо саме вона характеризує можливі зменшення економічних вигід підприємства.



Рис. 1. Класифікація фінансових інвестицій для потреб обліку та складання звітності

Джерело: побудовано автором за інформацією [1]

В табл. 1 наведено методи оцінювання й обліку інвестицій на дату балансу, які передбачені П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».

Таблиця 1

Методи оцінювання та обліку фінансових інвестицій

№ з/п	Мета придбання, рівень впливу	Методи оцінювання та облік
1	2	3
<i>Інвестиції, які забезпечують відносини позики</i>		
1	Утримання до погашення	Амортизована собівартість за методом ефективної ставки відсотка
2	Утримання для перепродажу	Справедлива вартість або собівартість з урахуванням зменшення їх корисності
<i>Інвестиції, які забезпечують відносини власності</i>		
3	Утримання для перепродажу або несуттєвий вплив інвестора	Справедлива вартість
4	Інвестиції, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо	Собівартість з урахуванням зменшення корисності

1	2	3
5	Здійснення суттєвого впливу на об'єкт інвестування	Балансова вартість за методом участі в капіталі
6	Ведення спільної діяльності зі створенням юридичної особи	Балансова вартість за методом участі в капіталі
7	Інвестиції в дочірні підприємства (в окремій звітності інвестора)	Балансова вартість за методом участі в капіталі
8	Інвестиції в дочірні підприємства (в консолідованій фінансовій звітності)	Консолідація показників фінансової звітності
9	Обмеження можливості об'єкта інвестування передавати кошти інвестору впродовж найближчих 12 місяців	Справедлива вартість

Джерело: згруповано автором за інформацією [1]

У разі зміни наміру чи способу утримання боргових фінансових інвестицій інвестор має здійснити їх перекласифікацію. Хоча слід зазначити, що зміна методу обліку здійснюється не часто, оскільки інвесторові необхідна суттєва підстава щодо намірів їх утримання. Якщо інвестиція з категорії «погашення» переводиться в категорію «перепродаж», різниця між справедливою і номінальною вартістю на дату зміни, а також недоамортизовані премія або дисконт відображаються в складі інших доходів або витрат. При переведенні інвестиції з категорії «перепродаж» в «погашення» – різниця між справедливою вартістю на дату зміни та номінальною вартістю починає амортизуватись за методом ефективної ставки відсотка.

Внесення капіталу в доходні види грошових інструментів використовується для короткострокового інвестування капіталу, її головною метою є генерування інвестиційного прибутку. Придбання фінансових інвестицій як частки капіталу іншого підприємства забезпечує зміцнення стратегічних господарських зв'язків, розвиток своєї виробничої інфраструктури, розширення можливостей збуту продукції або відкриття інших регіональних ринків; різноманітні форми галузевої та товарної диверсифікації операційної діяльності та напрямки розвитку підприємства. Практичне використання цієї форми пов'язане з широким вибором альтернативних інвестиційних рішень як за інструментами інвестування,

так і за його термінами; більш високим рівнем захисту інвестицій; наявністю оперативної інформації про стан і кон'юнктуру ринку в розрізі окремих його сегментів.

Таким чином, для побудови ефективної системи обліку фінансових інвестицій необхідним є визначення мети придбання та оцінювання рівня впливу, який досягається інвестором. Оскільки, саме облікові дані є інформаційним джерелом для забезпечення потреб управлінського персоналу в розробці ефективної інвестиційної політики підприємства.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000. № 91. Дата оновлення: 27.06.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення: 15.03.2020).